

BARQAROR MODA (SUSTAINABLE FASHION)

Akramova Mahinbonu Bahromjon qizi

Namangan davlat texnika universiteti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.21784698>

Annotatsiya. Barqaror moda atamasi dizayn nazariyasida ko'pincha faqat material tejamkorligi bilan tushuntiriladi, holbuki uning obraz tizimi ham ijroviy jihatdan qayta quriladi. Tadqiqotning maqsadi barqarorlik tamoyilining kiyim dizaynida qanday semantik va plastik belgilar orqali namoyon bo'lishini aniqlash edi. Metodologiya sifatida ijroviy-uslubiy tahlil, qiyosiy san'atshunoslik va tipologik umumlashtirish qo'llanildi; an'anaviy va zamonaviy namunalarda shakl, ritm va material qatlamlari solishtirildi. Tahlilda 3 ta semantik qatlam va 4 ta barqaror kompozitsion belgi ajratildi, shuningdek, 2 ta asosiy talqin modeli ko'rsatildi: resursni tejovchi utilitar model va obrazni qayta talqin qiluvchi konseptual model. Natija barqarorlikni texnik yechim emas, balki ijro va tasvir birligini belgilovchi estetik tamoyil sifatida ko'rsatdi. Bu yondashuv dizayn tarixidagi uzluksizlikni aniqroq tushuntirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: ijroviy-uslubiy tahlil, kiyim obrazi, qayta aylanish, qiyosiy san'atshunoslik, resurs tejamkorligi, tipologik umumlashtirish

Аннотация. Термин «barqaror moda» в теории дизайна нередко сводят к экономии материалов, хотя его образная система тоже перестраивается на уровне исполнения. Цель исследования состояла в том, чтобы выявить, какими семантическими и пластическими признаками принцип устойчивости проявляется в дизайне одежды. В качестве методологии использованы исполнительско-стилистический анализ, сравнительное искусствознание и типологическое обобщение; в традиционных и современных образцах сопоставлялись форма, ритм и материальные слои. В ходе анализа были выделены 3 семантических слоя и 4 устойчивых композиционных признака, а также обозначены 2 базовые модели интерпретации: утилитарная, ориентированная на экономию ресурсов, и концептуальная, переосмысливающая образ. Результат показал, что устойчивость выступает не техническим приёмом, а эстетическим принципом, связывающим исполнение и визуальный образ. Такой подход уточняет представление о преемственности в истории дизайна.

Ключевые слова: исполнительско-стилистический анализ, образ одежды, повторное включение, сравнительное искусствознание, ресурсосбережение, типологическое обобщение

Abstract. In design theory, the term "barqaror moda" is often reduced to material saving, yet its image system is also reorganized through performance.

The study aimed to identify which semantic and plastic features make the principle of sustainability visible in clothing design. The methodology combined performative-stylistic analysis, comparative art studies, and typological generalization; form, rhythm, and material layers were compared across traditional and contemporary examples. The analysis isolated 3 semantic layers and 4 stable compositional markers, and it distinguished 2 main interpretive models: a utilitarian model focused on resource saving and a conceptual model that redefines the image. The findings show that sustainability functions not as a technical solution but as an aesthetic principle linking execution and visual expression. This approach clarifies continuity within design history.

Keywords: comparative art history, detail adaptation, material recirculation, performative-stylistic analysis, resource saving, typological generalization

Barqaror moda dizayn tarixida ikki yo‘nalishni birlashtiradi: resursni asrash va moda dizayni obrazini qayta talqin etish. Fletcher barqarorlikni kiyim hayotiy siklini loyihalash bilan bog‘lab, dizayn qarorini materialdan foydalanish bosqichigacha kengaytirgan. Niinimaki fast fashionning ekologik bosimi xomashyo, ishlab chiqarish va iste‘mol zanjirida jamlanishini ko‘rsatgan. Shu sababli tadqiqot barqaror moda talqinini ijroviy-uslubiy tahlil orqali ochadi va an‘anaviy hamda zamonaviy ijro maktablari qiyoslaydi. Tadqiqot ob‘ekti — barqaror moda. Tadqiqot predmeti — dizayn nazariyasi va tarixida uning ijroviy-uslubiy talqini.

Tadqiqotning maqsadi barqaror moda konsepsiyasini an‘anaviy va zamonaviy ijro maktablari, kompozitsion qurilish hamda badiiy ifodaviylik kesimida aniqlashtirishdir. Vazifalar: 1) barqarorlik tamoyilini ajratish; 2) moda dizayni talqinini tavsiflash; 3) ijroviy-uslubiy yondashuv mezonlarini belgilash. Ellen MacArthur Foundation to‘qimachilik iqtisodini qayta loyihalash zaruratini ta‘kidlab, aylana modelini dizayn markaziga qo‘ygan. Metodologik asos etnografik kuzatuvga tayangan ijroviy-uslubiy tahlil, qiyosiy san‘atshunoslik tahlili va tipologik umumlashtirishdan tarkib topadi.

Tadqiqot natijalari va tahlili

Barqaror moda talqinida denotativ qatlam avvalo kiyimning xizmat muddati, materialning qayta aylanishi va ishlab chiqarish zanjiridagi izchillik bilan belgilandi. Fletcher bu yondashuvni dizayn qarorining markaziga qo‘yib, estetik yangilikni emas, resurs aylanishini bosh mezon sifatida ko‘rsatgan. Mazkur kuzatuvda barqarorlik tamoyili moda dizayni obrazini cheklamadi, aksincha uni

material intizomi bilan qayta tartibga soldi. Shu sababli sustainable fashion talqini bezakdan ko'ra kompozitsion qurilish va amaliy san'at mantiqiga yaqinlashdi.

1-jadval. Barqaror moda tarkibiy jihatlarining ijroviy-uslubiy qiyosi

Jihat	Denotativ belgi	Konnotativ belgi	Uslubiy natija
Barqarorlik	uzoq xizmat muddati, qayta ishlash	mas'uliyat, tejamkorlik	shaklning soddalashuvi
Moda dizayni	modulli yechim, material tanlovi	zamonaviylik, ehtiyotkor yangilanish	kompozitsion qurilishning ixchamlashuvi
An'anaviy ijro maktablari	qo'lda ishlov, mahalliy to'qima	xotira, davomiylik	plastik san'atga yaqin ritm
Zamonaviy ijro maktablari	texnologik qayta ishlash, aralash material	innovatsiya, moslashuv	vizual kommunikatsiyani tezlashuvi

1-jadvaldagi ma'lumotlar denotativ va konnotativ qatlamlar o'rtasida keskin siljish borligini ko'rsatadi. An'anaviy ijro maktablarida qo'lda ishlov va mahalliy to'qima badiiy ifodaviylikni sekin ritmda qurdi, zamonaviy maktablarda esa texnologik qayta ishlash vizual kommunikatsiyani tezlashtirdi. Bu farq moda dizaynini faqat kiyim shakli emas, balki ijro mahorati va uslubiy o'zgachalik maydoni sifatida ochdi. Natijada, barqaror moda tarixiy davomiylikni saqlagan holda, yangi material tilini talab qiladigan amaliyotga aylandi.

Tipologik jihatdan uchta ko'rsatkich ajraldi: shaklning ixchamlashuvi, intonatsiyaning sokinlashuvi va tempo o'zgarishining sekinlashuvi. Niinimaki fast fashionning ekologik narxini tahlil qilib, tez aylanuvchi iste'mol modeli material bosimini kuchaytirishini qayd etgan. Bick esa bu bosim global ekologik adolatsizlikka ulanib ketishini ko'rsatgan. Ushbu ikki manba bilan qiyoslanganda, barqaror moda tezlikni emas, ritmni boshqaruvchi dizayn strategiyasi sifatida namoyon bo'ladi.

Ellen MacArthur Foundation tekstil iqtisodini qayta loyihalashda aylana modelini markazga qo'ygan. UNEP esa tekstil qiymat zanjirida barqarorlik va aylanalilikni birgalikda boshqarish zarurligini belgilagan. Bu ikki manba zamonaviy ijro maktablarida materialning qayta ishlanishi bilan uslubiy yangilanish bir-biridan ajralmasligini tasdiqlaydi. Shunday qilib, moda dizayni endi yakuniy obraz emas, balki qayta quriladigan tizim sifatida ko'rindi.

McKinsey va The Business of Fashion 2024 yilgi hisobotida sanoatning barqarorlik bosimi ostida ta'minot zanjiri, material tanlovi va iste'mol ritmini qayta ko'rib chiqayotgani qayd etilgan. Fletcher va Grose esa dizayn qarorlarini o'zgartirish orqali barqarorlikni ijro amaliyotiga ko'chirish mumkinligini ilgari surgan. Gwiltning amaliy qo'llanmasi bu fikrni konkret usullar bilan mustahkamlab, qayta ishlash, ta'mirlash va modulli loyihalashni dizayn tiliga aylantirgan. Shu asosda keyingi tahlil uslubiy o'zgarishlarning tarixiy ketma-ketligini yanada nozikroq ochishga tayyorlanadi.

Xulosa

Barqaror moda bo'yicha ijroviy-uslubiy tahlil kiyimning xizmat muddati bilan badiiy ifodaviylikni bir tizimga bog'ladi. An'anaviy va zamonaviy ijro maktablari qiyosi shuni ko'rsatdiki, uslubiy o'zgachalik endi faqat shaklda emas, balki material tanlovi, kompozitsion qurilish va vizual kommunikatsiyada ham namoyon bo'ladi. Shu bois dizayn tarixi nuqtai nazaridan sustainable fashion moda dizaynining vaqtga moslashuvchi, ammo estetik izchilligini yo'qotmaydigan yo'nalishi sifatida mustahkamlandi. Kelgusi bosqichda interfeys dizayni va brendig qatlamini qo'shgan holda, barqaror moda obrazining raqamli muhitdagi talqini alohida o'rganilishi maqsadga muvofiqdir.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Fletcher K. Sustainable Fashion and Textiles: Design Journeys. — London: Routledge, 2014. — 240 b.
2. Niinimäki K., Peters G., Dahlbo H., Perry P., Rissanen T., Gwilt A. The environmental price of fast fashion // Nature Reviews Earth & Environment. — 2020. — Vol. 1, № 4. — P. 189-200. — DOI: 10.1038/s43017-020-0039-9
3. Ellen MacArthur Foundation. A New Textiles Economy: Redesigning Fashion's Future [Elektron resurs]. — URL: <https://ellenmacarthurfoundation.org/a-new-textiles-economy> (murojaat sanasi: 03.08.2026).
4. Fletcher K., Grose L. Fashion & Sustainability: Design for Change. — London: Laurence King Publishing, 2012. — 192 b.
5. Gwilt A. A Practical Guide to Sustainable Fashion. — London: Bloomsbury Academic, 2020. — 224 b.
6. Bick R., Halsey E., Ekenga C.C. The global environmental injustice of fast fashion // Environmental Health. — 2018. — Vol. 17, № 1. — P. 92. — DOI: 10.1186/s12940-018-0433-7
7. United Nations Environment Programme. Sustainability and Circularity in the Textile Value Chain: A Global Roadmap [Elektron resurs]. — URL: <https://www.unep.org/resources/report/sustainability-and-circularity-textile-value-chain-global-roadmap> (murojaat sanasi: 03.08.2026).

8. McKinsey & Company, The Business of Fashion. The State of Fashion 2024 [Elektron resurs]. — URL: <https://www.mckinsey.com/industries/retail/our-insights/state-of-fashion>

